

تازگی یولدوزی

№ 4

(6476).
1992 йил.
18 ЯНВАРЬ.
ШАНБА.
Баҳоси
5 тийин.

ЎЗБЕКИСТОН
БОЛАЛАРИ ВА
УСМИРЛАРИНИНГ
ЎЗНОМАСИ

ТОНГ НОЛДУЗИ

ЎЗНОМА 1929 ЙИЛ, 1 АВГУСТДАН «ЛЕНИН УЧҚУНИ» НОМИ БИЛАН ЧИҚА БОШЛАГАН.

«Қўли гул» шогирдлар

Тошкент туманидаги «Ёш техниклар» тўғараги аъзоларининг бир гуруҳи наққошлик санъатининг сирларини чуқур ўрганишни ўз олдларига ниҳат қилиб қўйганлар. Улар тасвирдаги ҳар бир чизиққа «жон» бағишлайдилар, демак, санъат калитини эгаллаш шу бўлса керак.

Кейинги пайтларда халқ амалий санъати моҳир усталарининг ижоди бирмунча кенг қўлоқ ёймоқда.

— Тайёр бўюмининг кейинги юмуши, — дейди Янгийўл туманидаги 17-мактабининг меҳнат ўқитувчиси Дониёр Қўлбобоев ўз шогирдларига, — шанлига мос равишда ранг беришдир. Шундай ранг бериш керакки, ҳар қанча вақт ўтса-да, ранг синмасин, қандай жило берилган бўлса, шундайлигича қолсин.

Р. АЛЬБЕКОВ суратлари

Юқори Чирчиқ туманидаги Кавардон қишлоғида Нуриддин исмли бола яшайди. Унинг ногиронлик аравачасида юрганини кўп бор кўрганман...

Яқинда у яшаётган хонадонга бордим. Мени Нуриддиннинг онаси Минор опа кутиб олди. Унинг ўзи мени кўриши билан аравачасини юргизиб келиб, саломалик қилди. Унга қараб ўйга толдим. Нуриддинларнинг уйининг олдидаги катта йўлдан машиналар бетўхтов ўтади, қишлоқ мактабига кетаётган болаларнинг шўх-шодон қийқириқлари эшитилиб туради. Болақайнинг ичини алланарса тирнайди, ўрнидан даст туриб кўчага чиққиси, тенгдошларига қўшилиб мактабга боргиси келади.

Аммо... оёғи жонсиз, ўзига бўйсунмайди. Мана ўн тўрт йилдирки...

Минор опа куйиниб қуйидагиларни сўзлайди:

— 1977 йил эди. Мен яна бир фарзандлик бўлиб, туғуруқхонадан уйга қайтдим. Уйга кирсам... ўғлим Нуриддин тўшакда ётибди. Кўз қарашлари бежо, иссиғи баланд. Уша куни «Тез ёрдам»ни чақириб, уни туман шифохонасига олиб бордим. Аммо у ерда шифокорлар «Биз бундай касални даволай олмаймиз», дейишди. Орадан бир неча ой ўтгач уни Тошкентдаги вилоят физиотерапия шифохонасига олиб бордим. У ерда ўғлимни бир таниқли врач

ЮРГИМ КЕЛЯПТИ, ОНАЖОН!

кўриб, унда «полиомелит» касали борлигини аниқлади. Ўғлимни 6 ой шифохонада олиб ётдим. Лекин дардига даво тополмагач, яна уйга олиб келдим. Ана шундан бери уйда. Унга мактабда ўқиш насиб этмади. Зерикканида овуноғи ойнажаҳон. Баъзан «Юргим келаяпти, онажон!» дея хўрлиги келиб йиғлаб олади...

Нуриддинга бу йил биринчи гуруҳ ногиронлик гувоҳномаси берилиб, 135 сўм нафақа белгиланибди. Юқори Чирчиқ тумани ҳамда вилоят ижтимоий таъминоти бўлими ходимлари Нуриддинга ногиронлик аравачасини бепул тақдим этишди.

— Мен оёққа тургим келади, — дейди Нуриддин, — лекин ҳамон ўзгарип йўқ. Қани энди, экстрасенслардан бири мени даволаса... Мен ҳам мактабга борсам...

Нуриддин ўн тўрт йилдан бери чап оёғини босолмайди. Унинг оёғидаги дард туғма эмас, мускулларининг тўсатдан увишиб қолиши натижасида шундай бўлган. Тиббий даволаш воситалари юксак ривожланган ҳозирги пайтда бу касалликни даволаш шунчалик қийинмикан?!

Мен 14 йилдан бери ёрдам кутаётган Нуриддин Уринқуловнинг соғлигига жумхурият Соғлиқни сақлаш вазирлиги ходимлари ва Ўзбекистон экстрасенслар уюшмаси аъзолари, албатта, эътибор беришларига, бу ҳақда рўзнома муҳарририятига ёки Нуриддиннинг ўзига хабар беришларига ишонаман. Зеро, ҳар қандай одам бахтли яшашни истайди ва у бунга ҳақли.

Латифжон МАНСУРОВ,
Тошкент вилояти.

ЕНГИЛГАН КУРАШГА ТҮЙМАС

Яқинда мактабимизнинг 7-синф ўқувчилари жўрофия фанидан ўз билимларини синаб кўришди. Жонажон Ўзбекистонимиз, ўз қадрдон қишлоғимиз Лаганди, ҳозирги пайтда катта-ю, кичикки баробар ўйлантираётган Орол муаммосига бағишланган кечада 7-«А» синфнинг «Жайхун» командаси устунлик қилди. Аммо «рақиб» команда иштирокчилари ҳам бўш келишмади. Келаси сафар албатта ютамиз, дейишди улар ишонч билан. Енгилган курашга тўймас, деганлари шу бўлса керак-да...

Хуснора ҚУРБОНОВА,
Қашқадарё вилояти, Қарши тумани, Муқимий номидаги мактаб ўқувчиси.

Юртимиздан жуда кўп алломалар етишиб чиққан. Улар асосан мадрасаларда ўқиб, шу даражада юксак билим ва ақл соҳиб бўлганлар. Бироқ ўша билим ўчоқлари — мадрасалар ҳақида бизнинг тасаввуримиз жуда чекланган. Уларда ўқиш тартиби қандай бўлган, қандай фанлар ўргатилган? Шулар ҳақида қарийб ҳеч нарса билмаймиз. Шу боис мадраса таълимини бугунги мактаб дастури ёки олий билимгоҳ ўқуви билан солиштиришга ҳам ожизмиз. Шу ҳақида тўлароқ маълумот беришингизни сўраймиз.

Нодира ЖУРАЕВА,
Ғиждувон туманидаги 2-мактаб ўқувчиси.

Ҳақиқатан ҳам, 1917 йил Уктябрь тўнтаринишга Туркистонда илм олиш маскани асосан мадрасалар бўлган. Бу ўқув даргоҳларини отабоболаримиз қутлуғ, муқаддас жой санаган. Чунки мадрасалар — шарқлик алломалар бешиги, истеъодлар булоғи эди. Унда таълим-тарбия берилиши баробарида зеҳний, истеъодли болалар кашф қилинар, улар камолотига йўл очиларди.

Абдурауф Фитрат таъкидича, биргина Бухоро мадрасаларида сабоқ чиқарганларнинг 400 нафардан ортиги жаҳон илм-фани, маданияти, маънавияти юксалишида улкан ҳисса қўшишган. Шунингдек, Ибн Сино, Рудакий, Беруний, Нажмиддин Кубро, Фаробий, Мусо ал Хоразмий каби алломаларимизнинг ҳаммаси мадраса таълимини олганлар. Ибн Синонинг бир гапи бор: «Мен 18 ёшгача барча билимларни эгалладим. Ва умрим давомида қанча ҳаракат қилмай ўша навқиронлик ёшгача тўплаган билимимдан бир мисқол ҳам оширишга эришолмадим».

Даҳонинг бу иқрори ёшлик шижоати билан бирга талабага 18 ёшгача билим бериш ва билимдонлик талаби мадрасаларда юксак бўлганлигини кўрсатади.

Шунингдек, Ғарба Ренессанс деб аталган Уйғонув даври бошида оврупалик кўпгина илғор илм вакиллари юртларида тараққийётни жонлантириш, жаҳолат ва зулмдан қутулиш учун, ҳар соҳада ҳунарманд ва уйда-бурон бўлиш умидида Богда, Миср, Андалус, Бухоро мадрасаларига келиб, таълим олганлар.

Шўро замонасидаги кўпгина китобларда мозийда Туркистон подшоҳларининг аксарияти илм соҳибларига, ўқув масканларига эътибори жуда паст эди, деган фикр ҳукмрон. Бу тушунча тўғри эмас. Фикримизни мадрасалар бунёди, уларда ўқиш ва яшаш учун бирмунча яратилган шароитлар ҳам тасдиқлайди. Мадрасаларни асосан илмпарвар ёки шу боис номи қоллишни истаган ҳоким ва бойлар ўз маблағлари ҳисобига тиклаганлар. Улар бу билан чегараланмасдан мадраса вақфини ҳам

жорий қилишган. Яъни ўз давлатлари, саройлари, ер ва дўконлари, ҳаммом ва бошқа тушуми бор мулкларидан келадиган фойданинг бир қисмини оллоҳ йўлига,

домий мадраса тирикчилиги учун ажратганлар. Бу маблағ эса мадраса таъмири учун ишлатилган. Мударрис-муаллимларга маош, талабаларга нафақа сифатида тенг тақсимланган. Айрим мадрасалар олдида ўша илмпарварлар харжи ва машаққати ила кутубхона ва қироатхоналар ҳам тикланган. Жонқуярлар бу жойларга ўз ҳисобларидан пул тўплаб кутубхоначи ҳам тайинлаганлар. Фитрат ҳисобича Бухоро мадрасаларида бу вақф пули бир йилда жаъми тўрт миллион тилла тангани ташкил қилган. Бу чакки ҳаражат эмас.

Бундан ташқари талабалар ҳар йили бир марта подшоҳлик хазинасидан ҳам ўз ҳақларини олишган. Мадраса, мадраса толиблари ислом шарияти, давлат қонунлари томонидан ҳам ҳимояланган. Бухорода манғит амирлари ҳукмронлик қил-

ган даврларда оддий меҳнаткаш халқнинг аҳволи оғир, ўлкада жаҳолат ва зулм авж паллада бўлган. Бироқ шундай даврда ҳам илм аҳлига яхши кўринмоқчи бўлган амир алоҳида фармон билан мадрасаларни ҳар қандай солиқдан озод қилган. Туркистонда тараққийёт гуллаган пайтларда эса мадрасалар бой ва подшоҳлар учун ҳам қутлуғ маскан бўлиб, улар мударрисларни ўзларига пир ҳисоблаб, давлат арбоблари, устозларидан илм ўрганишга, ҳам давлат сийёсати оид йўл-йўриқлар олишган. Олимлар баҳслари, шоирлар мушоиралари ҳам шу мадрасаларда бўлиб ўтган.

лар) расмий фанлар сифатида ўқитилиб келинган. Математика, кимё каби фанларга қизиққанлар махсус мутахассисини топиб ўрганишган. Адабиёт билан ҳам хусусий шуғулланилган. Ҳар бирларининг ўзлари тўплаган шеърини тўплам-баёзлари бўлган. Бухоро, Хива, Самарқанд мадрасалари талабалари она тилини қадимий манбалардан ва халқ тилини кузатиб, ўзлаштиришган. Бу фанларнинг ўтилиши оддийдан мураккаб томон ўрганишга асосланган бўлиб, бир китобни ўқиб, туширилгач ва муаллимнинг барча синовидан ўтилгачгина навбатдаги мураккаброқ китобни ўқиб, ўрганишга киришилган. Бунда талаб ниҳоятда қаттиқ бўлган. Қобилиятсизроқ ёки дангаса талабалар йиллаб шу китобни ўқиб, ўзлаштирмагунча юқори гуруҳ сабоқларини ўрганиш мумкин бўлмаган. Яъни биздагидек номигагина аттестат ёки диплом соҳиб бўлишнинг олди олинган.

Албатта мадраса таълимини ҳамма томондан қулай эди, деб бўлмайди. Унда талабаларнинг иқтисодий аҳволи оғир кетган. Айниқса, ўлкада зулм ва урушлар кучайган даврларда мадрасалар хароб, вайрона аҳволга келган, бадахлоқлик, нодонлар маконига айланган. Бой ва амалдорлар мадрасаларни ўз мулкларига айлантириб, ҳар

бир ҳужрани юқори баҳода пуллашган. Унда яшаган талабани ўзларига қул этиб, бор-йўғини шилиб олишган. Ҳолбуки, бу мадраса ҳужралари сотилиши ислом қонунлари асосида таъқиқланган. Унда яшашга талабадан бошқанинг ҳаққи йўқ бўлган.

Шундай бўлишига қарамай, бизнинг минг йилдан ортиқ тарихимиз кўзгусида мадрасалар том маънода шарқнинг бирдан-бир зиё макони, илм ўрганиш гўшаси, маърифат гулшани бўлиб жилваланади.

Абдулла Ориф лутф этгандек «Юлдузни кашф этиб аталган авом» халқ мадраса таълими билан шу даражага етишган. Биз бу ҳақиқатни билмоғимиз, мадраса ўқувининг яхши томонларидан миллий мактаб ва олий илмгоҳларимизни янги шакллантиришда фойдаланмоғимиз лозим. 74 йил давомида бизнинг миллий таълимиимизни ерга уришиб «Улуғ Уктябрь инқилобига» ўлкадаги аҳолининг 2 фоизигина саводли эди» деб келишди. Бунинг қуруқ ёлғон эканлигини қўйидаги маълумот ҳам фош этади: XX аср бошида биргина Бухоронинг ўзида икки юзга яқин мадрасалар, уч юздан ортиқ бошланғич мактаблар фаолият кўрсатган.

Ҳа, шундай бўлган. Биз саводхон халқнинг авлодларимиз.

МАДРАСАЛАРДА:

● Сабоқлар эрталаб соат 8 дан 12 гача ўтилган. Уларнинг вақт тахминан бир соат қилиб белгиланган бўлиб, талабалар ва муаллимнинг хоҳишларига кўра 2—3 соатгача ҳам чўзилиши мумкин бўлган. Ҳафтанинг шанба, якшанба, душанба, сешанба дарс қуналар, қолган 3 кун дам олиш ҳисобланган. Бир йиллик сабоқ вақти эса 6 ой, 21 сентябрда бошланиб, (шарқий тақвим ҳисобича Мезон ойи бошидан Ҳамал ойига киришгача) 21 мартда тугалланган. Қолган 6 ой таътил ҳисобланиб талаба келгуси йил мадраса ҳаётига йнганган. Уз қишлоғи ёки бирон жойга бориб ишлаган. Масжид имомлигини қилган. Ёки ўлка бўйлаб, ундан ташқарида саёхатда бўлиб, табиатни ўрганган, соғлигини яхшилаган.

● Мадраса ўқувида муаллим танлаш асосан талабанинг ихтиёрида бўлган. Шу боис у нимкон қадар билимдон ва яхши муомалали домла тахсилни олиш ҳаракатида бўлган. Бу тахсилни ҳозиргидай 30—40 киши биргалликда ўқимаган. Балки тахсил дастлабки йилларда ортинборса 3—4 талаба иштирокида бўлган. Агарда талабани бу домланинг дарс бериши қониқтирмаса, ёки услуби ва феъли ёқмаса, ўқувининг хоҳлаган даврида домла ўзгартириш имконига эга бўлган. Шу боис мадраса муаллимнинг ўзи ҳар доим билимини ошириш, талабага хушмуомала бўлишга уринган.

● Бухоро мадрасаларида бир фани бир кунда бир неча марта — аввал «қунжаки домла» деб аталувчи муаллим билан ўз хонасида, иккинчи бор «дарсхона домласи» ҳузурда, ҳатто яна бир шўхратлироқ муфти ёки мударрис олдида ўз гуруҳи билан ўрганишган. Қайта-қайта такрорлашган. Натияжада бу фан унинг миёсида ёд бўлиб, хотирасида бир умрга нақшланиб қолган.

● Сабоқларнинг ўтилиш жойи ҳам қарийб талаба истагича белгиланган. Уларнинг ҳаммаси талаба яшайдиган биргина мадрасада бўлмаган. У бир машғулоти ўз хонаси ёки бошқа бир ҳамгуруҳи хонасида ўтказса, ўшанга оид иккинчи сабоқни ўзи танлаган бошқа бир мадрасада бориб олган. Учинчи бир такрорни эса баъзи омаддилари муфти ёки бирон бир амалдорнинг уйига бориб ўрганган.

Вафо ФАЙЗУЛЛА.

Амалий машғулотлар назарий билимларни мустаҳкамлайди. Яқинда мактабимизда ўзбек тили ва адабиёти фанлари бўйича амалий машғулот ўтказиб кўрдик. Биз ҳақиқий лабораторияда — шоирлар қаршида машғулот ўтдик. Ўқувчилар билан учрашувга болалар ижодкорлари Ашурали Аҳмедов ва Абдулҳай Носиров келдилар. Машғулот давомида шоирлар ўзлари ёзган шеърлардан ўқиб беришди, бизнинг «шоирлар»имизнинг машқларини тинглашди.

Бу учрашув мактабимизнинг ҳар бир ўқувчисига катта қизиқиш уйғотди. Бизнинг ўзбек тили ва адабиёти фанларига бўлган муносабатимиз ҳам ўзгарди. Ўқитувчимиз Сабоҳат опа Бердимуродова ўтаётган янги мавзулар ҳар томонлама тушунарли бўлмоқда.

З. АШУРМАТОВ, Б. ШОЮНСОВ,
Тошкент шаҳридаги 247-мактаб битирувчилари.

ШЕЪРЛАР
ЎҚИЛДИ...

САБАБИ КЎП ЭДИ

Биринчи чорак якунида мактабнинг аълочи синфларидан ҳисобланган 8-синф ғолиблар байроғини олишга эриша олишмади.

— Физикадан тўрт олганлар сони кўп, — қатъий ваз кўрсатди илмий бўлим мудир.

Норозилик билдириб келганлар жим қайтиб кетишди. Синфга келиб ҳам биров бирон гап айтишга ботина олмади.

— Тўғри-да, физикага, умуман бошқа дарсларга сабабсиз кирмай қўйганлар кўп бўлди.

— Тўғрақларга қатнамай қўйдик.

— Менмича, энг ёмони бир-биримизга кўмаклашмай қўйдик.

Ҳамма ўзича сабаб қидирар эди. Охири, масалани чуқурлаштирмай, бундан кейин уй вазифаларини бажаришга жиддий киришишга, тўғрақларга қатнашишга, бир-бирларига кўмаклашишга келишиб олишди. Бу маслаҳат ўқувчиларнинг иккинчи чоракда ҳамма фанлардан фақат бешга яқунашларига ёрдам берди.

СУРАТДА: Гулистон шаҳридаги Х. Олимжон номидаги мактабнинг 8-синф ўқувчилари Мастура Шодиева ва Дилбар Файзиёва бир-бирларига физикадан кўмаклашишмоқда.

Р. АЛБЕКОВ суратга туширган.

ГУЛ ШАЙДОЛАРИ

Табиатни ким кўпроқ севади? Кимдир мусаввир деса, яна кимдир шоир ёки олим дейди. Билмадим, ким нима деса десни-у, аммо мен ҳеч иккиланмай табиатни болажонлар жуда севишади дейман.

«Биз гулларни севамиз». Худди шу мавзуда Тошкент вилояти, Оҳангарон туманида жойлашган 2-ўқувчилар уйда табиат шайдоларининг учрашуви бўлиб ўтди.

Гулчилик тўғраги аъзолари ўзлари ўстирган нафис ва доривор гуллар ҳақида маълумотлар беришди. «Табиат ва инсон» деб номланган кўргазмаларини намойиш этишди. Бунда Дилноза Иботова, Шахноза Бегимова, Дилжаёт Юнусова каби гулсеварлар фахрий ёрлик, эсдалик совғалари билан тақдирланишди.

Наманганни гуллар шаҳри, дейишади. Нега энди фақат бу шаҳарни? Қани энди ҳар бир туману қишлоқларда бундай ишларга қўл урилса? «Яшилдорихоналар» очилса, гул кўтарган болалар юрса, касалликка доривор ўсимликларнинг шарбатлари пештахталарда турса...

Дилдора ОЛЛОҚУЛОВА,
Гулнора ИБОТОВА,
Зиёда ЭРГАШЕВА,

ёш мухбирлар тўғраги аъзолари.

Африканинг энг ёш мамлакатларидан бири Намибия бугунги кунда аста-секин бўлса-да, ривожланиб бормоқда. Аммо, мамлакат аҳолиси ривожланиш билан бирга унинг туб табиатини, миллийлигини сақлаб қолиш керак, деган фикрдалар.

Суратдаги бу қиз Намибиядаги Химба қабиласига мансуб бўлиб, у Ангола билан чегарадош жойларда кўчманчилик ҳаёт тарзида яшайди.

СИТА сурати.

Мактаб фаолияти, ўқув дастурларига ҳар ўқув йилида янгиликлар, ўзгаришлар киритилмоқда. Янги фанлар ўтиляпти, фан кабинетлари замонавий анжомлар билан жиҳозланяпти. Ўқитиш сифатига жиддий эътибор берилляпти. Бир қарашда ўқувчилар мактабдан четга чиқмай, фақат билим олишлари учун барча шароитлар етарлидай... Аммо ўрта мактаб пайдо бўлгандан буён «прогулчи»лар муаммоси туғилган бўлса, у бугунга қадар ҳам тугагани йўқ. Бу «касал», айниқса, кейинги йилларда ҳуруж олиб кетди. Бунинг сабаби нимада? Болаларнинг ўзларидан сўрайлик-чи?

Тоҳир, 1-синф:

— Мактабимиз икки сменада бўлгани учун дарсимиз жуда барвақт бошланади. Кўпинча ухлаб қоламан.

Дилшод, 6-синф:

— Мен фақат тарих ва адабиётга қизиқаман. Аниқ фанларни жиним суймайди. Дарсада ўтирсам ҳам у қулоғимдан кириб, бунисдан чиқиб кетади. Бекор вақт ўтказишдан нима фойда?

Абдурахим, 9-синф:

— Ўқимабсан, ёдламабсан, югурма, гапирма, кулма... Фикримча, ўқитувчиларимиз фақат инкор маъносидagi феълларни билишади. Бу эса менинг шунақа жонимга тегдики...

Болалар шунақа — турлича фикрлашади. Уларнинг дунёқарашлари ҳам турлича. Аммо шўхликлари, ҳаракатлари доим бир хил. Дарс қолдирувчилар ҳақида сўраб-суриштирсангиз, турлича сўзлашса-да, мақсадлари бир хил бўлади. Ана шу масала бўйича кўпчиликнинг фикрини билиш, бу «касаллик»ни тубдан йўқ қилиш мумкинми, йўқми, деган саволга жавоб топиш учун 134-мактабдаги айрим ўқитувчилар, ота-оналар билан суҳбатлашдик.

С. Шарипова — шу мактабда унинг уч фарзанди таълим олади.

— Бу масалага мактабдаги, ўқитувчи ва ўқувчилар орасидаги кўнгина бошқа иллатлар ҳам боғланиб кетади. Мисол учун, биринчи синфга келган ўқувчи ҳали гўдак бўлади. У боғчада етовда бўлади, йўл-йўриқ олиб туришга ўрганган. У кундузи ухлайди, кам бош қотиради. Ҳали бу одатни тарк этмаган, мактабга энди қадам қўйган ўқувчининг эса «билмайсан», «ўқимайсан» деб уришиш, баъзан туртиб ёки уриш, бирон нарса қилса қўрқитиш болалар шовқини, шўхликларидан безор бўлган жуда кўп ўқитувчига хос. «Яхши ўқимасанг, милицияга топшираман, синфда қолдираман», «Деразадан ташлаб юбораман», деб қўрқитгандан кейин ўқувчининг биринчи йилда ноқ мактабдан кўнгли совийди. Устига устак кўпчилик ўртасида изза қилишиб, бўйнига «иккичи» деган «тамға»ни осинади. Бундай «тарбиявий» ҳақорат эса уларни умуман мактабдан бездиради.

ЕКИ ДАРС ҚОЛДИРУВЧИЛАР ҲАҚИДА БИР НЕЧА ФИКРЛАР

Ахир ҳар ким мияси етганча ўқийди. Ана шундай йнгилишнинг бирдан кейин қизим бир ҳафта мактабга кетиш олдидан жанжал қилди. «Мактабга бормаيمان», деб. Биринчи синфдан бездирдикми, мактабни тугатгунча худди шу ўқувчи «прогулчи» бўлишига ишонаман.

Мактабга учинчи соат тугаганда кириб келдик. Аммо дарвоза олдидан тўп-тўп бўлиб болаларнинг уйларига кетаётганини кўрдик.

— Уларни дарсдан қочувчилар, дея олмаймиз. Чунки мактабда ўқитувчи етишмайди, — дейди мактаб мудир Лобар опа Содикова. — Умуман олганда «прогулчи»лар масаласи бизнинг мактабга ҳам хос. Ҳозир қиш — кунда бир-икки бола шамоллаб дарсга келмайди. Лекин сиз айтган ҳақиқий дарс қолдирувчилар ҳам йўқ эмас. 9-синфда Ҳабиба исмли қиз бор. Унинг ҳар қандай йўл билан ҳам мактабга келишига эриша олмаймиз. «Ҳохламайман», дейди вассалом. Қизиқини йўқ. Лекин мактаб маъмурияти ўқувчиларни ҳар томонлама мактабга боғлаиб туришлари учун турли йўналишдаги спорт ва ҳунар тўғрақларини очиб қўйган.

Бу борада кўп нарса онлага ҳам боғлиқ. Ота-оналарнинг бугунги кундаги асосий ташвиши онлани иқтисодий таъминлаш бўлиб қолди. Фарзандларининг маънавий камол топиши уларни унча ташвишлантирмапти.

Лобар опа ҳақ.. Ўқувчилар орасида мактабга, ўқишга қизи-

қиши сусайган, дарс қолдиришга одатий ҳол сифатида қарайдиган болаларнинг кўпайишига ҳақиқатда ҳозирги иқтисодий танг аҳволимиз ҳам бир қарра сабабчи. Ота-она ишда — бола тарбиясига вақт кам; иқтисодий қийинчилик туфайли ўқувчиларнинг ўзлари ҳам пул топиш йўлига ўтиб, бирон ширкат, хунармандга шогирд тушиб, дарсин четга суриб ишлашяпти; қишлоқ мактабларига хос шароит қийинчилиги — узоқ масофа, бинонинг иситилмаслиги, ўқув қуроллари етишмаслиги каби масаларнинг ҳал этилмаслиги болаларни мактабдан совутапти; ўқитувчилар етишмаслиги дарс соатларининг очик қолишига, бу эса ўқувчининг истар-истамас прогул қилишига олиб келяпти; миллий, диний мактабларнинг очилиши, уларнинг тарғибот-ташвиқот ишлари шўро мактаббиникига кўра устуңлиги сабаб ўқувчилар дарс қолдириб, шу мактабларга боршяпти; 70 йил мактабларда ҳукм сурган ўқитувчи ҳукмронлигига болалар норози бўла бошлади — булар ҳам бир сабаб.

Сабаблар кўп. Аммо касални илдизи билан қуритиш чораларини топиш қийин бўляпти. Унинг чорасини топиш ўқувчи-ёшларнинг даврини тўғри тушуниб, билим олишга интилишлари, шу билан бирга катталарнинг келажакни ўйлаб, тўғри йўл тутишларига боғлиқдир.

Д. ТУРАХМЕТОВА,
Тошкент шаҳри.

МУҲАРРИРИЯТДАН: ушбу масалани ўзича «таҳлил» қилишга киришган мухбиримиз сиз — ўқувчи муштарийларимизни ҳам, ўқитувчиларнинг ҳам фикрини билишни истаиди. Барча мактабларга хос бу касаллик — дарс қолдирувчилар ҳақида сизлардан мактублар кутамиз. Сизнингча, улар билан қандай «тил топишса» бўлади?

ДЎСТЛАШАМАН ДЕГАНЛАР КЎПУ, АММО...

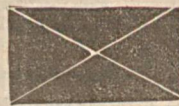
Биз доимо «Дўстлик манзилгоҳлари»ни эълон қилар эканмиз, мустаҳкам дўстлик ришталарини боғлаш, ёш, мурғак қалбларда эзгулик, самимият, садоқат уруғини парвариш қилишдек эзгу ниятларни олдимишга қўйган эдик. Лекин сизлардан келаятган кўп-лаб мактублар билан танишгач, кўзланган мақсадга тўла етиша олмайганимизни ҳис қилдик.

Мана, Оҳангарон туманидаги 31-мактабнинг 8-синф қизлари газетда манзилгоҳи эълон қилинган ўқувчиларнинг кўпчилигига дўстлик мактублари йўллашгани, аммо улардан жавоб хати ололмаганиликлари ҳақида куюниб ёзишди. Тошкентлик тенгдошингиз Миразиз Аҳмедов эса «хатлар ёздим, лекин мен билан дўстлашишни истамади чоғи», дея ҳафақон мактуб йўллабди.

Ўзномамизга ўз манзилгоҳини юборган, аммо тенгдошлари мактубларини жавобсиз қолдираётган ўқувчиларни номма-ном санаб ўтишимиз ҳам мумкин эди. Лекин, ўзларига тегшли хулоса чиқариб оладилар, деган умид билан уларнинг номларини келтирмадик. Қуйида эса дўстлик манзилгоҳларини яна эълон қиламиз.

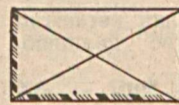

Мактабимизда ташкил қилинган Байналмилал дўстлик клубимиз номи «Бургут» деб номланади. Клубимиз аъзолари асосан қизлардан иборат. Биз немис ва араб тилини ўрганаемиз. Қўшиқлар айтиб, рақсга тушамиз. Турли байрамларга атаб кечалар, мушоиралар уюштираемиз. Сизлар билан дўст бўлишни хоҳлаймиз. 717121, Наманган вилояти, Тўрақўрғон туманидаги 2-мактабнинг 7-«А» синф ўқувчилари.

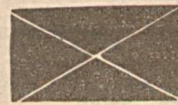
Биз Тожикистонда яшаймиз. Ўзбек болалари билан гарчанд тилимиз бошқа бўлса ҳам, дилдан бир-биримизни яхши тушунаемиз. Улар билан дўстлашсак деймиз. 735500, Тожикистон рес-

публикаси, Хўжанд вилояти, Панжикент шаҳри, 29-мактабнинг 8-«А» синф ўқувчилари.

Исмин Зилола, ёшим 12 да. Китоб ўқишни яхши кўраман, ширинликлар пиширишга қизиқаман, турли нарсалар тўқишни ўрганапман. Шу соҳага қизиқувчан қизлар билан дугона бўлсам, дейман.

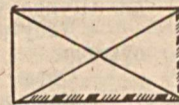
Зилола САФАРОВА,
708078. Жиззах шаҳри, Зомин тумани, Ғалаба жамоа хўжалиги, 3. Улушбек кўчаси, 21-уй.

Мен шахмат ўйнашни яхши кўраман. Афсуски, дўстларимнинг ҳеч бири бу ўйинга қизиқинмайди. «Турли фанлар бўйича савол-жавоб-

лар, бошқотирмалар, шахмат бўйича ёзма топшириқлар ёзиб юборинг. Мен эса тўғри жавоб ёзишга ҳаракат қиламан.

Лутфилла
УБАЙДУЛЛАЕВ,
Самарқанд вилояти, Пастдарғом туманидаги Охунбоев жамоа хўжалиги.

Ҳодиса ТОШМУҲАМЕДОВА, 702100, Тошкент вилояти, Чирчиқ шаҳридаги 12-мактаб ўқувчиси.

Ҳодиса ТОШМУҲАМЕДОВА, 702100, Тошкент вилояти, Чирчиқ шаҳридаги 12-мактаб ўқувчиси.

ХУРМАТЛИ УСТОЗ!

Сизнинг туғилган кунингиз ҳамда ноҳя бошланғич синф ижодкор ўқитувчилари раҳбари бўлганингиз билан чин дилдан табриқлаймиз. Ёш авлодин тарбиялашдек шарафли ишингизга улкан муваффақиятлар, оилавий бахт-саодат тилаймиз.

Хурмат билан: Бухоро вилояти Пешку туманидаги Ал-Хоразмий номли мактабнинг VIII «А» синф ўқувчилари.

Табриқлаймиз!

Асад ГУЛОВ

Ёрдамчи

Жўжаларга дон берай, Кучукчамга нон берай. Ўт келтирай бузоққа, Уйдан жилмай узоққа. Ҳовли юзин супурай, Гулларимга сув қуяй. Ойимлар бугун бемор, Ёрдам бермоғим даркор.

Сўзана

Уйимизнинг девори Эртақдаги мисоли. Гулга чулганган буткул Гулнинг шохиди булбул. Қуёш кулар нурафшон

Дарё оқади равон Ирғишлайди оҳулар, Богда шамол югурар... Эртақмас бу — сўзана, Гузалликда ягона. Тазрифи йўқдир сира, Бувимдан бу хотира.

Чинор

— Айт-чи, эй, чинор, Қайдан бу виқор? Мингдадир ёшинг, Осмонда бошинг. Қандай сира бор Узоқ яшашнинг? — Мен посбондирман Инсонга бир умр. Сояда ҳар ким Топади ҳузур. Гавжумдир бағрим

Қиш-ёз, кун-тун, Йўқса қачонлар Бўлардим ўтин.

Хабарчи

— Узун оёқ, лайлакжон, Қўнган жойинг Минора. Кимларни чорляпсан, Тинмай чашиб ноғора? — Опшоқ қанотларимда Баҳорни қучиб келдим. Сени улғайтмоқ учун Олисдан учиб келдим. Тур, чиқаюл далага Яшнат ҳовли, гулзорни. Меҳнат билан кутиб ол, Мен келтирган баҳорни.

Тожиқчадан Самандар ВОҲИДОВ таржимаси

Дэнти қоғоғини уйди ва қисқа жавоб қилди:

— Йўқ. Мистер Дедалус фракнинг этагини туширди ва идиш-товоқ солинган жовонга яқинлашди. У жовондан виски солинган каттакон сопол кўзани олиб, ундан графинга қуя бошлади, қуя туриб қанча қуйганини кўрмоқчи бўлиб эгилди. Кейин кўзани жовонга қўйдиди, иккита қадаҳга виски қўйди, устидан озроқ сув қўшди ва қадаҳларни кўтариб каминанинг олдига келди.

— Овқат олдидан иштаҳани очади-да, Жон, — деди у. Мистер Кейси қадаҳни қўлига олиб сипқорди ва идишнинг ёнига каминга қўйди. Кейин деди:

— Ҳозир мен ошнамиз Кристоферни эсладим, унинг қўли қўлига тегмайди...

У хоҳолаб кулди, йўталди, сўнг қўшиб қўйди:

— Жон-жаҳди билан йигитларга шампан улашяпти! Мистер Дедалус қаттиқ кулди:

— Уша Кристими? — деди у. — Ҳа, унинг тақир бошига битган ҳар бир сўгалда бир тўда фрибгарнинг маккорлигидан кўра ўн чандон ортиқроқ маккорлик бор.

У бошини осилтирди, кўзларини юмди ва ҳузур қилиб лабини ялади, сўнг уйнинг хўжайинига хос овозда гап бошлади:

— Узини нечоғлик бўш-баёв қилиб кўрсатади-я! Қандай мулоим гапирди муттаҳам! Эссиз, шундай муқаддас маъсумлик!

Мистер Кейсини йўтал запитга олди, у ўзини кулгидан тия олмади. Саҳти-сумбати ва товушидан ўзини шу уйнинг хўжайинидек тутаётган отасини кузатаркан, Стивеннинг кулгиси кистади.

Мистер Дедалус ойнакни кўзига қўндириб ўғлига қаради ва вазминлик билан меҳрибон овозда деди:

— Ҳўш, сен болакай нега куляпсан,а?

Бошланиши ўтган сонларда.

Хизматқорлар кириб келишди ва қўлларидagi идишларни дастурхонга қўйишди. Уларнинг ортидан мисис Дедалус кирди ва ҳаммани дастурхонга таклиф қилди.

— Марҳамат қилинлар, — деди у.

Ўз ўрнига ўтиргач мистер Дедалус деди:

— Келинг, Жон азизим.

— Келинг, миссис Райорден.

Кейин у Чарлз тоға ўтирган томонга ўгирилиб, қўшиб қўйди:

ган куркага қаради, у куркани эрталаб ошхонадаги столнинг устида оёғи бойланган ва кегай санчилган аллозда кўрган-ди. Отаси Д' Олвер-стритдаги Данна² бу курка учун бир гиней³ сарфланганидан ва сотувчи курканинг тўшига бармоғини нуқиб, бу билан парранда жуда харидоригр эканини ўқитмоқчи бўлганидан Стивен хабардор эди, у беихтиёр сотувчининг овозини эшитгандай бўлди:

— Олинг буни, сэр. Кейин

Жеймс Жойс

Урисчадан А. ОТАБОЕВ таржимаси. РУМОНДАН ПАРЧА

— Марҳамат қилинг, сэр, таом мунтазир.

Ҳамма келиб жойлашганидан сўнг у овқат солинган кумғоннинг қопқоғига қўлини чўзди ва бирдан пайқаб қолиб, қўлини тортиди:

— Қани, Стивен.

Стивен таом олдидан дуо ўқиш учун ўрнидан турди: «Ўз паноҳингда асра бизни, Худойим, муруватингни дарғ тутма, Халоскоримиз Исо ҳақиқи бизни раҳи-шафқатингга дохил этгайсан. Омин».

Ҳамма чўқиниб олди ва мистер Дедалус мамнуният билан нафасини ростлаб, гирдида ёғ томчилари ялтираб турган кумғоннинг зилдай қопқоғини кўтарди.

Стивен кумғондаги қоврил-

хурсанд бўласиз. Ажойиб парранда.

Нега Клонгоусдаги мистер Баррет болаларнинг қўлига уредиган чизғич чўпни курка дейди? Бироқ Клонгоус узоқда, кумғондан, ликопчалардан гўшт ва селдирнинг, айниқса, қоврулган курканинг хушбўй ҳиди таралади, каминдаги гулхан гуриллаб тепага сапчиб ёнади, ям-яшил печакгуллар ва қиримзи игнабарглр кўзни қувонтиради, қувноқ кайфият бағишлайди! Овқатдан сўнг бодом мағзи сепилган, кўкатлар билан безатилган каттакон плем-пудингни тортишди, унинг теграсида зангори олов тизмаси жимирлаб айланади, тепада эса яшил байроқча ҳилпираб туради.

Бу унинг биринчи марта рожество зиёфатида иштирок этиши. У нариги хонада пудингни кутиб ўтирган укаларини ва сингилларини ўйлади, у ҳам укаларига ўхшаб неча марта кутган. Қайтарма кўкрак ёқали камзулида у ўзини бошқача, катталардай ҳис қилди, уни бугун эрталаб ибодатга боришдан олдин кийинтиришди ва онаси меҳмонхонага бошлаб кирганида отаси уни кўриб йиғлаб юборди. Чунки уни бундай кийим-кечакда кўрган пайт отаси ёдига тушган эди.

Чарлз тоға шундай деди. Мистер Дедалус кумғоннинг қопқоғини ёпиб қўйди ва иштаҳа билан овқат ейишга киришди.

— Шўрлик Кристи, — мингирлади у, — афтидан ўзининг макруҳийлаларига буткул ўралашиб қолганга ўхшайди.

— Саймон, — деди миссис Дедалус, — сен миссис Райорденга қайладан узатмаяпсан.

— Дарвоқе, — деди у, — миссис Райорден, мен шўрликнинг гуноҳимдан ўтинг. Дэнти қўли билан ликопчасини тўсди:

— Йўқ, миннатдорман. Мистер Дедалус Чарлз тоғага ўгирилди:

— Сиз-чи, сэр?

— Ҳаммаси жойида, Саймон.

— Жон, сизга-чи?

— Менга бас. Узингиз олаверинг.

— Сенга-чи, Мэри? Ликопчангни узат, Стивен. Олсанг-чи, олавер, мўйловинг тезроқ чиқади. Қани!

У Стивеннинг ликопчасига қайлани уюб солди ва идишни столга қўйди. Кейин Чарлз тоғадан гўштга қалайсиз, деб сўради. Чарлз тоға гапирди ол-

мади, оғзи банд эди, у бошини сермаб қўйди.

— Қадрдонимиз руҳонийга муносиб жавоб қилганмиди? А? — деди Мистер Дедалус.

— Бунга унинг қурби етади деб ўйламаган эди, — деди мистер Кейси.

— «Черковнинг харажатини мен ўзим тўлайман, ҳазрат, сиз оллоҳнинг даргоҳини ташвиқот юритадиган минбарга айлантиришни бас қилсангиз бўлгани»⁴.

— Шубҳасиз, ўз пирига берилган ўринли жавоб, — деди Дэнти. — Айниқса, ўзини католикман деган одам учун гоят муносиб жавоб.

— Улар айбни фақат ўзларидан қидирганлари маъқул, — деди мистер Дедалус сохта ҳалимлик билан. — Агар улар ақллироқ бўлишганида дин билан машғул бўлишарди, бировларнинг ишига тумшук тикиб юришмасди.

— Ахир, шунинг ўзи дин-да, — деди Дэнти, — улар халқни оғоҳлантиришиб ўз бурчларини бажаришяпти.

— Биз черковга — худонинг уйига, — деди мистер Кейси, — сайловолди нутқларини тинглаш учун эмас, бош эгиб яратганга ибодат қилиш учун келамиз.

— Анвонга чиқиб ташвиқот юргизишларига нима дейсиз? — сўради мистер Дедалус.

— Тўғри-да, — деди Дэнти.

— Ахир, бу жамиятнинг маънавий аҳволига дахлдор-ку. Агар руҳоний ўз қавмига нима яхши-ю, нима ёмонлигини тушунтирмаса унинг руҳонийлиги қаерда қолади.

Миссис Дедалус қўлидаги пичоқ билан санчиқни дастурхонга қўйиб, деди:

Давоми бор.

- 1. Бу одамнинг бомба ясагани ва бомбаларни фенияларга етказиб берганига ишора қилинаётир. 2. Дублиндаги Муқаддас Училиқ коллежи ёнидаги ҳашамат-

- ли дўкон. 3. Гиней — қадимги инглиз тилласи [тахминан 10 сўм]. 4. Парнеллнинг католик черкови анвонда туриб айтган таънасига ишора қилинаётир.

ХИСОЯТЛАР

Бир қашшоқ кўчада ўғли билан кетаётган экан, одамлар тобут кўтариб ўтиб қолишибди. Шунда ўғли отасидан:

— Тобутнинг ичида нима бор? — деб сўрабди.

— Одам, — дебди отаси.

— Қаёққа олиб кетишяпти?

— Шундай бир ерга олиб кетишяптики, болам, — тушинтира кетибди ота, — у ерда на кийинишга кийим бор, на ейишга нон, на ичишга сув, на ёқишга ўтин, на тўшайдиган бўйра бор ва на ўтирадиган гилам.

— Бўлмаса, бизнинг уйга олиб боришяётган экан-да?

Х Х Х

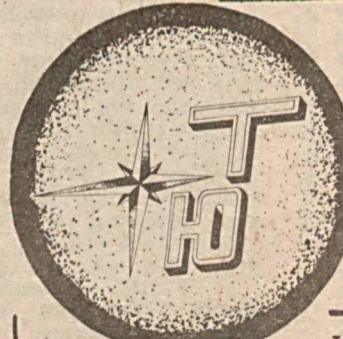
Бир содда болакай хумга қараб ўз аксини кўрибди-ю:

— Ойи, хумнинг ичига бир ўғри кириб қолибди, — деб бақирибди.

Ойиси югуриб келиб, хумга қарабди ва ёқасини ушлаб:

— Вой, болам, ўғрининг ёнида бир ёсуман кампир ҳам турибди-ку! — дебди.

Убайд ЗАКОННИЙ.

Бош муҳаррир: Ақром БЕРДИМУРОДОВ. Таҳрир ҳайъати: В. ФАЙЗУЛЛАЕВ, Т. ЭШБОЕВ [бош муҳаррир ўринбосари], А. КҮЧИМОВ, М. РАҲИМБЕРДИЕВА, Т. КАРИМОВ, М. ПИРМАТОВ [масъул котиб].

Таъсис этувчи: УЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚУМИТАСИ. Бизнинг мавзилгоҳимиз: ТОШКЕНТ ШАҲРИ. 700083, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЯ. Маълумот учун телефон: 32-54-21

УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБААЧИЛИК КОНЦЕРНИНИНГ БОСМАХОНАСИ. Тошкент шаҳри. 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй. Чоп этиш вақти — 18.00.